

1

۱۷۰۱۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۱۵۸۹

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی

نقد و بررسی

نظریه شبیح در دوران اسلامی

لیلا جوادی

استاد راهنما:

دکتر محسن کدیور

استاد مشاور:

دکتر علی اکبر احمدی افرمجان

کتابخانه و اطلاعیه‌ها
تاسیس ۱۳۸۸

۱۳۸۸ / ۴ / ۱

اردیبهشت ۱۳۸۷

۱۱۴۵۶۰

تأیید اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم لیلا جوادی تحت عنوان نقد و بررسی

نظریه شبیح در دوران اسلامی را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای

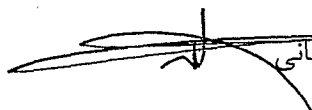
تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند .

اعضای هیأت داوران

دکتر محسن کدیور

۱. استاد راهنما

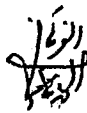
دکتر علی اکبر احمدی افرمجانی

۲. استاد مشاور

دکتر رضا اکبریان

۳. استاد ناظر

دکتر محمد کاظم فرقانی

۴. استاد ناظر

دکتر رضا اکبریان

۵. نماینده شورای تحصیلات تکمیلی

دستورالعمل حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاستهای پژوهشی دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد ذیل را رعایت نمایند:

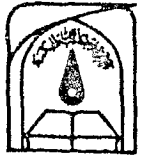
ماده ۱- حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه‌ها/ رساله‌های مصوب دانشگاه متعلق به دانشگاه است و هرگونه بهره‌برداری از آن باید با ذکر نام دانشگاه و رعایت آیین‌نامه‌ها و دستورالعملهای مصوب دانشگاه باشد.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی می‌باید به نام دانشگاه بوده و استاد راهنما نویسنده مسئول مقاله باشند. تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با مجوز کتبی صادره از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این دستورالعمل در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۲۵ در شورای پژوهشی دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا است و هرگونه تخلف از مفاد این دستورالعمل از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری خواهد بود. ۱۳۸۴/۶/۲۱

بسمه تعالی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:
«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته
که در سال در دانشکده دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم / جناب
آقای دکتر ، مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر و مشاوره سرکار
خانم / جناب آقای دکتر از آن دفاع شده است.»

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵ دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب سید حریری دانشجوی رشته طبیعیات مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: سید حریری

تاریخ و امضا:

۱۳۸۷/۴/۱۶

سپاسگزاری :

- نه تنها در نگارش این پایان نامه ، که در لحظه لحظه عمر ، مدیون مهر و بزرگواری پدر و مادری هستم که حضورشان ، تجلی آشکار لطف الهی است ؛ از ایشان بی نهایت سپاسگزارم .
- از همراه ، همدل و همسرم ، آقای ابوذر پایدار پویا نیز بسیار متشکرم ؛ به انجام رسیده این کار بدون همکاری فوق تصور ایشان میسر نبود .
- از خواهر نازنینم ریحانه نیز ، که زحمت بسیاری از کارهای اداری این پایان نامه را متحمل شد ، ممنونم .
- از آقای دکتر کدیور که ، علی رغم همه مشکلات ، همواره برخوردی صبورانه و عالمانه داشته اند سپاسگزارم . از زحمات آقای دکتر احمدی افرمجانلی که مشاوره این کار را عهده دار بودند نیز تشکر می کنم .
- در نهایت ، از دو عزیز کوچکم ، محمد طاها و محمد مهدی به خاطر دشواری های که در مدت نگارش این پایان نامه متحمل شده اند عذرخواهی می کنم و از در گاه الهی مسئلت می نمایم که این دشواری را ، برای ایشان ، سرآغاز یک زندگی سرشار از مجاهدت برای وصول به حقیقت قرار دهد .

و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

چکیده :

نظریه شیخ ، نظریه برخی از متفکران مسلمان ، برای تبیین معرفت بشری است که از سوی غالب فیلسوفان عالم اسلام ، به عنوان نظریه ای فاقد ارزش فلسفی معرفی شده است .

در این پژوهش کوشش شده است که تصویری ، حتی الامکان واقعی ، از نظریه شیخ ، ارائه ، نقدهای وارد بر آن بررسی و ارزیابی و نقاط قوت و ضعف آن ، در قیاس با نظریه وجود ذهنی معرفی ، گردد .

بر اساس نظریه شیخ ، در فرایند ادراک هر شیئی ، صورتی از آن در ذهن مدرک حلول می کند که هرچند در ماهیت با شیئی خارجی مغایر است اما از آن حکایت می نماید . مقایسه تصویری که آثار قائلان این نظریه از آن به دست می دهد و آنچه مخالفان از نظریه مذکور ترسیم نموده اند ، اختلافاتی را میان موافقان و منتقدان نظریه شیخ ، در اسناد برخی ویژگی ها (نظیر مادی بودن ، تصویری بودن و ...) به نظریه شیخ ، نشان می دهد .

منتقدان ، این نظریه را به دلیل انکار وجود ذهنی ، سفسطی و دوری بودن ، مبرهن نبودن ، منجر شدن به تکرار در تجلی ، ناسازگاری با تعریف حکمت ، مغالطی بودن همه احکام و مختلف و متخلف بودن ذاتیات بر اساس این نظریه مورد انتقاد قرار داده اند .

در مقام نقد این نظریه نیز چنین به نظر می رسد که نقدهای وجودی مطرح شده ، در مورد نظریه شیخ (خصوصاً در شکل تاریخی آن) ، بر این نظریه ، وارد باشد ، در عین حال باید پذیرفت که بسیاری از نقدهای معرفتی که در مورد نظریه مذکور مطرح شده اند (نظیر سفسطی یا دوری بودن) بر این نظریه وارد به نظر نمی رسند .

با توجه به مباحث معرفت شناختی معاصر ، مقایسه نظریه شیخ با نظریه وجود ذهنی نشان می دهد که نقاط ضعف نظریه رایج نسبت به ایرادهای نظریه شیخ ، کم تر یا کم اهمیت تر نیستند .

واژگان کلیدی : شیخ ، وجود ذهنی ، معرفت شناسی ، ذهن ، واقع گرایی .

فهرست تفصیلی مطالب :

صفحه

عنوان

۱..... فصل اول : مقدمه و کلیات طرح تحقیق.....

۲..... ۱-۱. طرح موضوع.....

۳..... ۲-۱. تعریف مسئله و بیان سؤال اصلی تحقیق.....

۵..... ۳-۱. بیان فرضیه ها.....

۶..... ۴-۱. بیان هدف ها.....

۶..... ۵-۱. روش تحقیق.....

۷..... ۶-۱. پیشینه تحقیق.....

۸..... ۷-۱. سازماندهی تحقیق.....

۱۱..... فصل دوم : بررسی تاریخچه نظریه شبیح.....

۱۲..... ۱-۲. مقدمه.....

۱۲..... ۲-۲. معرفی نظریه وجود ذهنی.....

۱۲..... ۱-۲-۲ تبیین نظریه وجود ذهنی.....

۱۴..... ۲-۲-۲. اهمیت این همانی ماهوی عین و ذهن.....

۱۶..... ۳-۲-۲. تاریخچه وجود ذهنی.....

۱۸..... ۴-۲-۲. نقش قدما در پیدایش نظریه وجود ذهنی.....

۲۰..... ۵-۲-۲. ادله وجود ذهنی.....

۲۱..... ۱-۵-۲-۲. استدلال اول ملاصدرا در اثبات وجود ذهنی.....

- ۲۴.....استدلال دوم ملاصدرا. ۲-۵-۲-۲
- ۲۹.....استدلال سوم ملاصدرا. ۳-۵-۲-۲
- ۳۲.....استدلال چهارم ملاصدرا. ۴-۵-۲-۲
- ۳۳.....استدلال پنجم ملاصدرا. ۵-۵-۲-۲
- ۳۵.....اشکال های وجود ذهنی. ۶-۲-۲
- ۳۵.....اشکال اول وجود ذهنی. ۱-۶-۲-۲
- ۳۵.....اشکال دوم وجود ذهنی. ۲-۶-۲-۲
- ۳۶.....اشکال سوم وجود ذهنی. ۳-۶-۲-۲
- ۳۶.....اشکال چهارم وجود ذهنی. ۴-۶-۲-۲
- ۳۷.....اشکال پنجم وجود ذهنی. ۵-۶-۲-۲
- ۳۷.....اشکال ششم وجود ذهنی. ۶-۶-۲-۲
- ۳۸.....پیش فرض های نظریه وجود ذهنی. ۷-۲-۲
- ۳۸.....ترکیب ممکنات از وجود و ماهیت. ۱-۷-۲-۲
- ۳۹.....اصالت وجود. ۲-۷-۲-۲
- ۴۱.....تشکیک وجود. ۳-۷-۲-۲
- ۴۳.....تاریخچه نظریه شیخ. ۳-۲
- ۴۳.....به کارگیری لفظ شیخ در فلسفه اسلامی. ۱-۳-۲
- ۴۵.....ابهام در تاریخچه نظریه شیخ. ۲-۳-۲
- ۴۵.....استفاده از واژگان یکسان توسط قائلان شیخ و قائلان وجود ذهنی. ۱-۲-۳-۲

- ۴۷..... ۲-۲-۳-۲. جدید نبودن نظریه شیخ از دیدگاه قائلان آن
- ۴۸..... ۴-۲-۳-۲. ابهام در تاریخچه وجود ذهنی
- ۴۸..... ۳-۳-۲. قائلان نظریه شیخ
- ۴۹..... ۱-۳-۳-۲. قاضی بیضاوی
- ۵۰..... ۲-۳-۳-۲. علامه حلی
- ۵۱..... ۳-۳-۳-۲. شمس الدین محمود اصفهانی
- ۵۱..... ۴-۳-۳-۲. میرک بخاری
- ۵۱..... ۵-۳-۳-۲. قطب الدین شیرازی
- ۵۱..... ۶-۳-۳-۲. شیخ احمد بحرانی
- ۵۳..... ۷-۳-۳-۲. نکته ای در مورد تفتازانی
- ۵۷..... فصل سوم : بررسی توصیف نظریه شیخ توسط موافقان و مخالفان آن
- ۵۸..... ۱-۳. مقدمه
- ۵۹..... ۲-۳. توصیف مخالفان نظریه شیخ از این نظریه
- ۵۹..... ۱-۲-۳. حصول شیئی در ذهن هنگام ادراک امر خارجی
- ۶۲..... ۲-۲-۳. عدم این همانی ماهوی میان ذهن و عین
- ۶۳..... ۳-۲-۳. کیف نفسانی بودن وجود ذهنی
- ۶۵..... ۴-۲-۳. معرفی شباهت شیئی خارجی و ذهنی در اعراض به عنوان ملاک مطابقت میان ذهن و خارج
- ۶۶..... ۵-۲-۳. تصویری بودن نظریه شیخ
- ۶۸..... ۶-۲-۳. مادی بودن نظریه شیخ

- ۳-۳ . توصیف نظریه شبح از دیدگاه قائلان این نظریه..... ۷۱
- ۱-۳-۳ . حصول شیئی در ذهن هنگام ادراک..... ۷۱
- ۱-۱-۳-۳ . اعتقاد قائلان شبح به حصول شیئی ذهنی هنگام ادراک..... ۷۱
- ۲-۱-۳-۳ . استدلال های قائلان شبح برای اثبات صورت ذهنی..... ۷۲
- ۲-۳-۳ . عدم این همانی ماهوی میان ذهن و عین..... ۷۳
- ۳-۳-۳ . کیف نفسانی بودن شبح..... ۷۴
- ۴-۳-۳ . معرفی حکایت شبح از شیئی خارجی به عنوان ملاک مطابقت ذهن و عین..... ۷۶
- ۵-۳-۳ . اسناد نظریه شبح به قدما..... ۷۷
- ۱-۵-۳-۳ . تفسیری بودن نظریه شبح از دیدگاه قائلان آن..... ۷۷
- ۲-۵-۳-۳ . نتایج تفسیری دانستن نظریه شبح به وسیله قائلان این نظریه..... ۷۸
- ۴-۳ . بررسی اختلاف های موافقان و مخالفان نظریه شبح در توصیف این نظریه..... ۸۰
- ۱-۴-۳ . تصویری بودن نظریه شبح..... ۸۰
- ۱-۱-۴-۳ . غیر مدلل بودن اسناد تصویری بودن به قائلان شبح..... ۸۰
- ۲-۱-۴-۳ . مشکلات تصویری دانستن نظریه شبح..... ۸۲
- ۲-۴-۳ . مادی بودن نظریه شبح..... ۸۴
- ۳-۴-۳ . ملاک مطابقت میان ذهن و عین..... ۸۵
- ۱-۳-۴-۳ . ایراد های معرفی شباهت در اعراض به عنوان ملاک مطابقت..... ۸۵
- ۲-۳-۴-۳ . دلیل معرفی شباهت عرضی به عنوان ملاک مطابقت ذهن و عین از سوی مخالفان نظریه شبح..... ۹۰
- ۴-۴-۳ . اسناد نظریه شبح به قدما..... ۹۲

- ۹۲..... ۱-۴-۴-۳. شواهدی در اعتقاد قدما به این همانی ماهوی ذهن و عین
- ۹۵..... ۲-۴-۴-۳. شواهدی علیه اعتقاد قدما به این همانی ماهوی
- ۱۰۸..... ۳-۴-۴-۳. نتیجه گیری در مورد اعتقاد قدما به شیخ
- ۱۱۰..... ۵-۳. نتیجه گیری فصل سوم
- ۱۱۳..... فصل چهارم: بررسی انتقادهای قائلان نظریه وجود ذهنی نسبت به نظریه شیخ
- ۱۱۴..... ۱-۴. مقدمه
- ۱۱۵..... ۲-۴. بیان انتقادهای قائلان وجود ذهنی نسبت به نظریه شیخ
- ۱۱۵..... ۱-۲-۴. انکار وجود ذهنی
- ۱۱۷..... ۲-۲-۴. منجر شدن به سفسطه
- ۱۱۹..... ۱-۲-۲-۴. طرح اشکال
- ۱۱۹..... ۲-۲-۲-۴. دلایل قائلان وجود ذهنی برای اثبات سفسطی بودن نظریه شیخ
- ۱۲۳..... ۳-۲-۴. مبتنی بر دور بودن نظریه شیخ
- ۱۲۵..... ۴-۲-۴. مبرهن نبودن نظریه شیخ
- ۱۲۶..... ۵-۲-۴. لزوم تکرار در تجلی
- ۱۲۷..... ۶-۲-۴. ناسازگاری نظریه شیخ با تعریف حکمت
- ۱۲۷..... ۷-۲-۴. مغالطه بودن همه احکام
- ۱۲۸..... ۸-۲-۴. مختلف بودن و متخلف بودن ذاتیات
- ۱۳۰..... ۳-۴. نقد و بررسی انتقادهای قائلان وجود ذهنی به نظریه شیخ

- ۱۳۰-۱-۳-۴ . انکار وجود ذهنی.....
- ۱۳۲-۲-۳-۴ . منجر شدن به سفسطه
- ۱۳۲-۱-۲-۳-۴ . رد صحت اسناد سفسطه به نظریه شیخ.....
- ۱۳۵-۲-۲-۳-۴ . بررسی ادعای حکمای جهان اسلام در امکان شناخت عالم خارج.....
- ۱۳۸-۳-۳-۴ . مبتنی بر دور بودن نظریه شیخ.....
- ۱۴۰-۴-۳-۴ . مبرهن نبودن نظریه شیخ.....
- ۱۴۱-۵-۳-۴ . لزوم تکرار در تجلی.....
- ۱۴۳-۶-۳-۴ . نا سازگاری با تعریف حکمت.....
- ۱۴۴-۷-۳-۴ . مغالطه بودن همه احکام بر اساس نظریه شیخ.....
- ۱۴۴-۸-۳-۴ . مختلف و متخلف بودن ذاتیات.....
- ۱۴۶-۴-۴ . جمع بندی و نتیجه گیری فصل چهارم.....
- ۱۴۹-فصل پنجم : بررسی انتقادهای مخالفان به این همانی ماهوی ذهن و عین.....
- ۱۵۰-۱-۵ . مقدمه.....
- ۱۵۲-۲-۵ . انتقادهای مخالفان وجود ذهنی نسبت به این همانی ماهوی.....
- ۱۵۲-۱-۲-۵ . انتقادهای قائلان شیخ به نظریه وجود ذهنی.....
- ۱۵۳-۱-۱-۲-۵ . متصف شدن ذهن به صفات جسم.....
- ۱۵۴-۲-۱-۲-۵ . وقوع اجتماع ضدین در ذهن بر اساس این همانی ماهوی ذهن و عین.....
- ۱۵۵-۳-۱-۲-۵ . وقوع اجتماع مثلین بر اساس این همانی ماهوی.....
- ۱۵۶-۴-۱-۲-۵ . اجتماع جوهر و عرض در شیئی واحد.....

- ۲-۲-۵. انتقاد های قدما به این همانی ماهوی ذهن و عین..... ۱۵۶
- ۱-۲-۲-۵. قاعده «ان الوقوف علی حقایق الأشياء لیس فی قدره البشر»..... ۱۵۷
- ۲-۲-۲-۵. عدم ماهیت در خارج..... ۱۵۸
- ۳-۲-۲-۵. غیر ممکن بودن دست یابی انسان به حد اشیاء..... ۱۵۸
- ۳-۲-۵. ناسازگاری نظریه شبیح با برخی اصول حکمت متعالیه..... ۱۵۹
- ۱-۳-۲-۵. عدم سازگاری با اصل « اصالت وجود »..... ۱۵۹
- ۲-۳-۲-۵. عدم سازگاری با حرکت جوهری..... ۱۶۱
- ۳-۳-۲-۵. عدم سازگاری با تحلیل علیت در حکمت متعالیه..... ۱۶۳
- ۴-۳-۲-۵. عدم سازگاری با وحدت شخصیه..... ۱۶۵
- ۵-۳-۲-۵. ناسازگاری با تعریف حکمت در فلسفه اسلامی..... ۱۶۵
- ۶-۳-۲-۵. عدم دلالت ادله وجود ذهنی بر این همانی ماهوی ذهن و عین..... ۱۶۶
- ۴-۲-۵. انتقادهای ناشی از آشنایی متفکران جهان اسلام با مباحث جدید معرفت شناسی..... ۱۶۸
- ۱-۴-۲-۵. نادیده گرفتن جنبه های گوناگون ادراک..... ۱۶۸
- ۲-۴-۲-۵. سفسطی بودن نظریه وجود ذهنی..... ۱۶۹
- ۳-۴-۲-۵. عدم توانایی در توجیه وقوع خطا در ادراک..... ۱۷۰
- ۳-۵. بررسی انتقادهای مخالفان به این همانی ماهوی ذهن و عین..... ۱۷۲
- ۱-۳-۵. بررسی انتقادهای قائلان شبیح به این همانی ماهوی..... ۱۷۲
- ۱-۱-۳-۵. متصف شدن ذهن به صفات جسم..... ۱۷۲
- ۲-۱-۳-۵. وقوع اجتماع ضدین در محل واحد..... ۱۷۷

- ۱۸۰..... ۳-۱-۳-۵ . اجتماع مثلین.....
- ۱۸۲..... ۴-۱-۳-۵ . اجتماع جوهر و عرض در شیء واحد.....
- ۱۸۴..... ۲-۳-۵ . بررسی انتقادهای قدما نسبت به این همانی ماهوی.....
- ۱۸۴..... ۱-۲-۳-۵ . قاعده «ان الوقوف علی حقایق الاشیاء لیس فی قدره البشر».....
- ۱۸۷..... ۲-۲-۳-۵ . عدم ماهیت در خارج.....
- ۱۸۷..... ۳-۲-۳-۵ . غیر ممکن بودن دست یابی به حد برای انسان.....
- ۱۸۸..... ۳-۳-۵ . بررسی انتقادهای ناشی از ناسازگار دانستن وجود ذهنی با اصول حکمت متعالیه.....
- ۱۸۸..... ۱-۳-۳-۵ . ناسازگاری با اصالت وجود.....
- ۱۹۰..... ۲-۳-۳-۵ . ناسازگاری با حرکت جوهری.....
- ۱۹۱..... ۳-۳-۳-۵ . ناسازگاری با تحلیل علیت.....
- ۱۹۱..... ۴-۳-۳-۵ . ناسازگاری با وحدت شخصیه وجود.....
- ۱۹۲..... ۵-۳-۳-۵ . ناسازگاری با تعریف حکمت.....
- ۱۹۴..... ۶-۳-۳-۵ . عدم دلالت ادله وجود ذهنی بر این همانی ماهوی.....
- ۱۹۸..... ۴-۳-۵ . بررسی انتقادهای ناشی از آشنایی متفکران جهان اسلام با مباحث جدید معرفت شناسی.....
- ۱۹۸..... ۱-۴-۳-۵ . نا دیده گرفتن جنبه های گوناگون ادراک.....
- ۱۹۸..... ۲-۴-۳-۵ . سفسطی بودن نظریه وجود ذهنی.....
- ۱۹۹..... ۴-۳-۴-۳ . عدم توانایی در توجیه وقوع خطا در ادراک.....
- ۲۰۲..... ۴-۵ . تفاوت های منتقدان معاصر در نقد نظریه وجود ذهنی.....
- ۲۰۲..... ۱-۴-۵ . نقد وجود ذهنی با هدف جایگزین نمودن نظریه های معرفتی جدید.....

- ۲۰۴-۲. نقد وجود ذهنی با اعتقاد به نظریه معرفتی دیگری مبتنی بر حکمت متعالیه..... ۲۰۳
- ۲۰۵-۵. جمع بندی و نتیجه گیری فصل پنجم..... ۲۰۵
- فصل ششم : مقایسه نظریه شبیح با برخی نظریات واقع گرا در فلسفه غرب..... ۲۰۸
- ۱-۶. مقدمه..... ۲۰۹
- ۲-۶. بررسی واقع گرایی (رئالیسم) در فلسفه غرب..... ۲۱۰
- ۱-۲-۶. واقع گرایی در فلسفه کلاسیک..... ۲۱۰
- ۱-۱-۲-۶. دسته بندی فیلسوفان قرون وسطی در مناقشه کلیات..... ۲۱۰
- ۲-۱-۲-۶. موضع معرفت شناختی فیلسوفان قرون وسطی..... ۲۱۳
- ۲-۲-۶. رئالیسم در فلسفه مدرن..... ۲۱۵
- ۱-۲-۲-۶. واقع گرایی مستقیم..... ۲۱۷
- ۲-۲-۲-۶. واقع گرایی غیر مستقیم..... ۲۲۲
- ۳-۶. مقایسه نظریه شبیح با نظریات واقع گرا در فلسفه غرب..... ۲۳۱
- ۱-۳-۶. مقایسه از حیث وجود شناسی علم..... ۲۳۱
- ۲-۳-۶. مقایسه از حیث لوازم معرفت شناختی..... ۲۳۳
- ۴-۶. جمع بندی و نتیجه گیری..... ۲۳۵
- فصل هفتم : نتیجه گیری و پیشنهادات..... ۲۳۸
- ۱-۷. ارزیابی نهایی..... ۲۳۸
- ۲-۷. آزمون نهایی فرضیات..... ۲۴۳

۲۴۳..... ۱-۲-۷. فرضیه نخست.....

۲۴۴..... ۲-۲-۷. فرضیه دوم.....

۲۴۴..... ۳-۲-۷. فرضیه سوم.....

۲۴۵..... ۴-۲-۷. فرضیه چهارم.....

۲۴۶..... فهرست منابع.....

۲۵۱..... چکیده انگلیسی.....

فصل اول :

مقدمه و کلیات طرح تحقیق

۱-۱ . طرح موضوع :

نظریه شبیح ، در کنار نظریه اضافه و نظریه وجود ذهنی ، یکی از سه نظریه عمده ای است که برای توضیح معرفت بشری ، در جهان اسلام ، مطرح شده است .

اما همان گونه که توفیق غالب نظریات فلسفی ملاصدرا و توجه فوق العاده فیلسوفان و متکلمان جهان اسلام به نظریات وی ، نظریه های رقیب را زیر سایه قرار داده و موجب نادیده ماندن آنها شده ، موفقیت وی در حل مشکلات وجود ذهنی و ارائه تبیین وجود شناختی علم به شیوه ای موجه نیز سبب غفلت فیلسوفان و متکلمان مسلمان از نظریه های معرفتی رقیب گشته است .

این مسئله ، موجب شده است که پس از ملاصدرا ، از نظریه اضافه و نظریه شبیح ، به طور مبسوط بحث نشود و مدعای این دو نظریه ، استدلال های آنها و علت بطلانشان ، هرگز ، به تفصیل از سوی قائلان وجود ذهنی مورد بحث قرار نگیرد .

از سوی دیگر این توفیق ، سبب شده است که پیروان حکمت متعالیه در مورد امکان یا عدم امکان طرح نظریه معرفتی دیگری ، مطابق با مبانی فلسفی صدرالمآلهین ، به بحث و بررسی نپردازند . نکته ای که بررسی نظریه شبیح را ضروری می سازد این است که این نظریه ، بر خلاف دو نظریه معرفتی دیگر که در جهان اسلام مطرح شده اند ، شناخت اشیاء را ، دقیقاً ، همان گونه که در خارج هستند ، برای انسان ممکن نمی داند .

به عبارت دیگر قائلان دو نظریه وجود ذهنی و اضافه ، در معرفت شناسی به شکلی کلاسیک از رئالیسم پایبند هستند که شناخت عالم خارج را به طور کامل و دقیق برای انسان میسر می داند (و در نهایت تنها مانع را برای پیدایش شناختی کامل از عالم برای هر فرد ، بی شمار بودن حقایق عالم و محدود بودن فرصت انسان برای شناخت معرفی می کند) ، اما نظریه شبیح ، در عین حال که امکان شناخت دنیای خارج از ذهن را ، کاملاً ، نفی نمی کند ، به هیچ وجه با چنین دیدگاهی سازگار

نمی باشد و ذهن انسان را در حوزه شناخت خارج ، آینه تمام نما نمی داند .
این دو دیدگاه مختلف ، نتایج فوق العاده متفاوتی را ، چه در حوزه معرفت شناسی و چه در سایر
حوزه های فلسفی ، در پی دارند . همین مسئله موجب می شود که بررسی نظریه شیخ ، اهمیت ویژه
ای در فلسفه اسلامی بیابد .

هم چنین با توجه به آشنایی متفکران معاصر با جریان های جدید معرفت شناسی و تردید
هایی که پیرامون تقریر های کلاسیک نظریه رئالیسم ، از چند قرن پیش ، در میان
فیلسوفان غربی پدید آمده است ، به نظر می رسد که متفکران جهان اسلام ، دست کم به
منظور دفاعی قابل قبول از نظریه وجود ذهنی ، باید نظریه شیخ را به عنوان نظریه رقیب
آن ، که رویکرد معرفتی متفاوتی دارد ، بیش از آنچه تا کنون مورد توجه قرار گرفته است ،
در معرض توجه ، نقد و بررسی قرار دهند .

۲-۱ . تعریف مسئله و بیان سؤال اصلی تحقیق :

مباحث معرفت شناختی در جهان اسلام ، غالباً ، ضمن مباحث وجودی و بیشتر از جنبه وجود
شناختی مطرح گشته اند .

هم چنین این مباحث در فلسفه جهان اسلام ، در جایگاههای متعدد و تحت عناوین گوناگون مورد
بحث قرار گرفته اند .

این عوامل سبب می شود که تبیین نظریه های معرفتی فیلسوفان و متکلمان جهان اسلام ، نیازمند
بررسی آراء مختلف آنها در حوزه وجود شناسی باشد .

از این نکته نیز نباید غافل بود که نظریه وجود ذهنی و هم چنین نظریه شیخ ، گرچه توضیح وجود
شناختی علم هستند ، اما هر دو نظریه ، در جواب سؤالاتی معرفتی مطرح شده اند و لوازم معرفتی